

Smaken van hoop:

hoe ijsjes doven in Peru een stem geven

Wat begon als een kleine ijszaak is in 25 jaar uitgegroeid tot een indrukwekkend sociaal initiatief, vooral voor de dovengemeenschap. We zijn in Cajamarca, een grote stad in Noord-Peru, waar de Nederlandse ondernemer Pim Heijster en zijn Peruaanse vrouw Luz Marina Bezunce, ambachtelijk ijs aan sociale betrokkenheid koppelen.

Tekst Christel Jansen • Foto's Christel Jansen, Frank Heijster

Mijn dove broer Jeroen Jansen en zijn goede vriend Bas Waaijers staan aan het begin. In 2001 gingen zij op vakantie naar Peru en bezochten mijn zwager en schoonzus. Pim, van origine boekhouder en Luz Marina, dierenarts gespecialiseerd in melkproducten, waren twee jaar eerder een ijszaak begonnen, de *Heladeria Holanda* ('de Hollandse IJssalon'). Ze verkochten zelfgemaakt topkwaliiteit ijs, met een sociale inslag. Ze werkten er vooral met alleenstaande moeders en kochten het fruit en de melkproducten bij lokale boeren die er een eerlijke prijs voor kregen. Pim ging met Jeroen en Bas op bezoek bij de sociale werkplaats en verbaasde zich over het gemak waarmee zij met de Peruaanse doven communiceerden. Niet veel later klopte de directeur van de sociale werkplaats aan met de vraag of hij soms werk had voor doven. 'Zo kwam Fani in het bedrijf,' vertelt Pim. 'Ze was zeventien en had slechts een paar jaar basisschool gehad. De drie meiden in de verkoop vonden het fijn dat hun baas iets voor die zielige doven zou doen, maar dat kapte ik meteen af. Fani is net als ieder ander een werknemer, vertelde ik hun en ze wordt gelijk behandeld.' Fani bleek een gouden kracht, die al snel doorgroeide tot de rechterhand van Pim bij de boekhouding. Haar eveneens dove man Pedro ging in de ijsproductie aan de slag, destijds in de keuken van de *Heladeria*.

Fondsen

Pim en Luz zagen het potentieel van dove werknemers, maar ook dat er veel werk te doen was om doven zichtbaar te maken in de lokale samenleving. Pim: 'Vóór 2010 hielden we ons vooral bezig met werk zoeken voor dove jongeren, die vaak informele, zware, saaie en slecht betaalde banen hadden. In

Links: Het filiaal in Banos del Inca is een van de best lopende locaties van *Heladeria Holanda*. Boven: Elke donderdagmiddag komen doven en begeleiders bij elkaar om in gebarentaal met elkaar te discussiëren onder leiding van coach Margot.

2010 kwam de Peruaanse overheid met een nieuwe wet waardoor leerlingen met een beperking zoveel mogelijk in het reguliere onderwijsstelsel moesten worden opgevangen. Budget voor een gebarendocent of andere ondersteuning was er niet en uit de kas van de ijszaak konden we dit niet betalen.' In Nederland werd StOI opgericht, de Stichting Gelijke Kansen Peru. Als tegenhanger kwam in Peru de Asociación Holanda (de 'Hollandse Vereniging'), zodat alle fondsen en inkomsten onder een stichting vielen.

Heldenstatus

Inmiddels zijn er in Cajamarca vijf verkooppunten en een ijsfabriek. Luz had in een mum van tijd de gebarentaal onder de knie, en geeft leiding aan het mannenteam in de

fabriek. Pim neemt ons mee naar de zaal op de eerste verdieping vanwaar je achter glas drie dove mannen bezig ziet met de ijsproductie. Op de oprit van de fabriek staan drie motoren, verdiend met werken. 'Vrouwen investeren vaak in een laptop of een opleiding,' zegt Pim. 'Mannen investeren liever in hun imago, dat geeft ze een gevoel van eigenwaarde.' Vanuit Kentalis kwam er budget om Pedro een opleiding tot gebarendocent te laten volgen. Een prachtig initiatief is dat nu in klassen in het basisonderwijs met minimaal één dove leerling, gebarentaal wordt gegeven. Terwijl één van de dove mannen vers ijs voor ons uitschept, vertelt Pim dat deze basisschoolklassen als schooluitje een bezoek aan de fabriek brengen. 'De horende kinderen zien hoe vloeiend hun dove klasgenootje met gebaren

Soms moesten psychologen, bij gebrek aan beter, hun werk in de ijszaak doen.

Heel schrijnend, bij een jongetje werd laatst in de bus het apparaat van zijn hoofd gerukt.

Pim Heijster bij één van de drie wanden in Cajamarca met het handalfabet.

communiceert met de medewerkers in de fabriek en dan krijgen ze ook nog eens een ijsje. Het dove kind, dat toch vaak als een buitenstaander wordt gezien, krijgt zo een heldenstatus.'

Jobcoaching

Met behulp van externe fondsen konden Pim en Luz via de Asociación audiologen en psychologen inhuren. 'We laten iemand eerst een tijdje werkervaring opdoen boven de ijszaak, waar iedereen de gebarentaal beheerst, als opstapje naar een functie bij een ander bedrijf. Bij het nieuwe bedrijf is niet altijd de infrastructuur, het personeel, het geduld en de interesse om er het beste van te maken met hun dove collega. In dit spanningsveld heeft de Asociación reeds enkele malen advies gegeven. Jobcoaching

willen we vanaf nu meer gestructureerd aanpakken.'

Sinds begin dit jaar hebben Pim en Luz boven hun zaak op de Plaza de Armas een verdieping gehuurd waar de Asociación activiteiten onderbrengt. 'Tot voorheen gebruikten we het magazijn als audiometrie-centrum en het gangpad als administratiegedeelte. De tafels voor de ijsklanten waren geregeld bezet door enthousiast gebarende jongelui. Soms moesten psychologen, bij gebrek aan beter, hun werk in de ijszaak doen. We hebben nu meer ruimte om van start te gaan met een programma voor Coda's, Children of Deaf Adults. In Cajamarca zijn er momenteel circa 20 kinderen in de leeftijd tot 18 jaar van wie één van de ouders doof is. Zij volgen een programma waarin dovencultuur en tweetaligheid

centraal staan. Voor Coda's voelt dat vertrouwd en ze kunnen er later mogelijk officieel werk in vinden. Ook kunnen ze zo ervaringen uitwisselen met anderen die in een vergelijkbare situatie zijn opgegroeid.'

Lessen gebarentaal

Elke donderdag zijn er cursussen gebarentaal in het voormalige gemeentehuis, wij mogen een les meemaken. Margot, doof, is de opvolgster van Pedro en gediplomeerd docent. 'Dit is niveau twee,' legt ze uit. 'Gebarentaal voor doven die het vaak niet vanuit huis hebben meegekregen. Er zijn tolken en leerkrachten bij.' Margot geeft op verschillende niveaus les, ook aan horenden. 'Ik ben voortdurend op zoek naar methoden om de lessen te verbeteren. Dynamiek is belangrijk. Vooral het werken met doven geeft me veel voldoening, ik heb het idee

dat we sneller barrières doorbreken.' Milagros is tolk geworden omdat ze een dove leerling in de klas had. Gebarentaal fascineerde haar. Na de middelbare school kon ze in de Heladeria aan de slag. Sandra vertelt dat er bij haar thuis een hulp was met een doof kind. Niemand begreep het kind, en precies dat was voor haar de trigger om tolk te worden. Saul leerde via zijn familie praten en liplezen. Hij komt uit Tumbes, op een dag reizen van Cajamarca. Daar hoorde hij al dat het hier beter is voor doven. Op school leerde hij gebarentaal via de lessen van Pedro. 'Maar toch, mijn woordenschat is in beide werelden beperkt.' Lidia is innemend, direct en straalt

een en al levenslust uit. Ze begon in de keuken van Los Jazmines, het hotel vlak bij de Heladeria. Nu is ze 'rolmodel' in het Speciaal Onderwijs waar ze de belangen van de dove kinderen behartigt. Zo maakt ze onder andere onderwijsmaterialen beter toegankelijk en is ze een schakel tussen ouders van dove kinderen en school.

Gebarengraffiti

Op drie plekken in Cajamarca staat het handalfabet op muren afgebeeld. Deze bijzondere vorm van graffiti laat zien dat ook de overheid bereid is te investeren in meer zichtbaarheid van de dovengemeenschap. Uiteraard werkt de Asociación waar

mogelijk samen met organisaties in andere steden, al is daarin zeker nog verbetering mogelijk. In de hoofdstad Lima kunnen doven een implantaat laten inzetten. Pim: 'Dat gebeurt gemiddeld één of twee keer per jaar. We helpen hen met contacten, maar het vraagt veel inzet. Heel schrijnend, bij een jongetje werd laatst in de bus het apparaat van zijn hoofd gerukt. Er is nog genoeg te doen.' En er is al zoveel bereikt. Samen met de organisatie *Oir para Crecer* ['Horen om te groeien'] worden de allerkleinsten getest. De Asociación heeft logopedisten in dienst; al circa tien jaar zijn zij bezig met taal- en spraaktherapie bij doven (woordenschatuitbreiding en gebarentaal). Op middelbare scholen zijn er tolken. 'Al kan daar nog een professionaliseringsslag worden gemaakt omdat veel tolken vaak té betrokken zijn,' licht Pim toe. 'En er studeren inmiddels vier doven aan de universiteit. Zij zoeken zelf een buddy en die kunnen wij dan weer financieel ondersteunen. Waar mogelijk helpen we met het opzetten van een eigen bedrijf.' Er gaat inmiddels 80.000 euro per jaar om in de stichting. StOI, de Stichting Gelijke Kansen Peru heeft in de afgelopen tien jaar meer dan een half miljoen euro aan opbrengsten en donaties verworven. Yvette Lentink, de vrouw van mijn broer Jeroen, is voorzitter van het bestuur. Vorig jaar nog ging zij met een groep doven via Wesemann Travel naar Cajamarca om te laten zien wat er allemaal is bereikt. En zo is de cirkel weer rond. De Heladeria Holanda is een mooi voorbeeld van hoe ondernemers het verschil kunnen maken, met ijs als verbindend element. ■

Lidia (hier links op de foto) werkt voor de Asociación en is zich als doof rolmodel bewust van haar voorbeeldfunctie.

